

การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
THE DEVELOPMENT OF BUDDHISM PROPAGATION OF SANGHAS IN
PHOTHARAM DISTRICT, RATCHABURI PROVINCE

^[1]พระอธิการสมบุญ อภิปัญโญ PhraAthikanSomboon Apipunno

^[2]พระครูวิสุทธิฐานันท์คุณ Phrakhru Wisutthanantakhun

^[3]พระสมุทรวชิรโสภณ Phra Samutrawachirasophon

^{[1] [2] [3]}วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ratchaburi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: somboon0285@gmail.com

Article Received: June 30, 2023. Revised: December 20, 2023. Accepted: December 20, 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี 2) เพื่อเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยในส่วนของ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลภาคสนามจากพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 256 รูป วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพมีการวิเคราะห์เอกสาร และใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 ท่าน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านคุณสมบัตินักเผยแผ่พระพุทธศาสนา และด้านนโยบายและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) ผลการเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ พรรษา และระยะเวลาที่สังกัดคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม มีความคิดเห็นที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่สถิติ 0.001 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนปัจจัยส่วนบุคคล คือ วุฒิการศึกษาสามัญ มีความคิดเห็นที่มีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย 3) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่า ปัญหา อุปสรรค ได้แก่ พระสงฆ์ไม่มีความรู้หลักธรรมอย่างแตกฉาน ขาดการนำสื่อเทคโนโลยีออนไลน์มาเป็นเครื่องมือ ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ไม่มีแบบแผนที่ชัดเจน สอนให้เชื่อที่ผิดจากหลักพระพุทธศาสนา และข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรคัดเลือกพระสงฆ์ที่มีความดำรงตนตามสมณภาวะและธรรมวินัย มีความเสียสละ มีความรู้ความสามารถ มีจิตเมตตา ไม่เห็นแก่ลาภยศ พุดจาให้น่าเลื่อมใส ควร

พัฒนาพระสงฆ์นักเผยแผ่ให้เข้าใจหลักธรรมและศาสนพิธีอย่างแตกฉาน ทำการเผยแผ่ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่
ที่เข้าใจง่ายทันเหตุการณ์ มีวิธีการเผยแผ่แก่กลุ่มคนในทุกเพศทุกวัย ควรวางแผนการเผยแผ่ตามนโยบายปฏิรูป
ศาสนาของมหาเถรสมาคม

คำสำคัญ: การพัฒนา, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, พระสงฆ์

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the level of Buddhism propagation of Sanghas in Photharam District, Ratchaburi Province, 2) to compare the Buddhism propagation of Sanghas in Photharam District, Ratchaburi Province by classifying according to personal factors and 3) to study problems, obstacles and suggestions for the development of Buddhism propagation of Sanghas of Sangha in Photharam District, Ratchaburi Province. The research methodology was a mixed method research. In part of quantitative research, a questionnaire was used as a tool to collect field data from 256 monks in Photharam District, Ratchaburi Province, and data was analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation, hypothesis testing by T-test, F-test, one-way ANOVA and in part of qualitative research, document analysis and interview forms were used as the tools to collect field data from 9 key informants and analyzed the data using contextual content analysis techniques. The results showed that; 1) The level of Buddhism propagation of Sanghas in Photharam District, Ratchaburi Province, in general, was at the highest level of practice and when considering individually, it was found that the practice was at the highest level in all 3 aspects, namely, techniques and methods of Buddhism propagation, qualifications of Buddhism propagators, and policies and principles of Buddhism propagation. 2) The comparative results of Buddhism propagation of Sanghas in Photharam District, Ratchaburi Province, classified by personal factors, it was found that the personal factors such as age, years of ordination and duration of affiliation to the Sanghas of Photharam District, Ratchaburi Province were different with statistical significance at the 0.01 therefore, the research hypothesis was accepted. As for ordinary educational qualifications, it was showed that opinions towards the Buddhism propagation of Sanghas in Photharam District, Ratchaburi Province was no difference therefore, the research hypothesis was rejected. 3) The problems and obstacles included lack of a thorough Dhamma knowledge, lack of the use of online technology as a tool, lack of government support, lack of clear patterns, making false beliefs from the principles of Buddhism. The suggestions were that monks should be selected from who lived in monkhood and discipline, sacrificing, have knowledge and ability, compassion, not seeking for praise fortune, speak respectfully, develop monks to understand the principles and religious rite clearly, propagate with modern technology, propagate to people of all genders and ages and to plan the propagation according to the religious reform policy of the Sangha Supreme Council.

Keywords: Development, Propagation of Buddhism, Monks.

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่แพร่หลายในทุกยุคทุกสมัยที่ผ่านมา นั้น พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย หนึ่งในพุทธบริษัท ซึ่งถือว่าเป็นองค์หลัก เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา ด้วยเพราะพระสงฆ์สาวก “เป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่การค่านับ ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรแก่การกราบไหว้ เป็นเพื่อนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก” (ม.ม. (ไทย) 12/74/66) มีปณิธานในการเผยแผ่ และไม่เพียงแต่ท่านจะอบรมสั่งสอนหลักธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนเท่านั้น ยังปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมด้วย

หากมองกลับมาในด้านประวัติศาสตร์ไทยในทุกยุคทุกสมัย เราจะเห็นถึงบทบาทของพระสงฆ์ที่ได้สร้างคุณูปการต่อสังคมไว้หลายประการด้วยกัน คือ พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำของคนในสังคม แม้ว่าในทางบ้านเมืองจะมีผู้ปกครองอยู่แล้ว แต่ก็ไม่มีพื้นที่ที่จะต้องพึ่งพาพระสงฆ์ในยามบ้านเมืองมีวิกฤติอยู่ดี อย่างในเวลาที่จะต้องออกรบในสมรภูมิแห่งสงคราม คนในสังคมจะเข้าหาพระสงฆ์เพื่อขอให้ท่านอำนวยการพรให้การรบในครั้งนั้น ๆ ประสพชัยชนะเหนือศัตรู หรือขอให้ตนเองมีชีวิตรอดปลอดภัยจากการรบในครั้งนั้น ๆ อีกประการหนึ่งคือ พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูของคนในสังคม เพราะสมัยแต่ก่อนยังไม่มีโรงเรียนเกิดขึ้นอย่างกลาดเกลื่อนเฉกเช่นในปัจจุบัน คนในสังคมจึงพากันเข้าไปศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในกำแพงวัดพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้อยู่ภายในวัด จึงทำหน้าที่เป็นครูสอนคนในสังคมโดยปริยาย คนในสมัยแต่ก่อนจึงมีความผูกพันกับพระสงฆ์และวัดมาก (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2542)

ปัจจุบัน พระสงฆ์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะท่านเป็นส่วนหนึ่งของพระรัตนตรัย หนึ่งในพุทธบริษัท ซึ่งถือว่าเป็นองค์หลัก เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนา ด้วยเพราะพระสงฆ์สาวกส่วนใหญ่เป็น “ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร เป็นผู้ควรแก่การค่านับ ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่ของทำบุญ ควรแก่การกราบไหว้ เป็นเพื่อนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก” (ม.ม. (ไทย) 12/74/66) หน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมของวัดหรือพระสงฆ์ในปัจจุบัน ส่วนมากเป็นการจัดการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา (สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ (ช่วง วรปุญฺโญ) อธิการบดี วัดบวรนิเวศวิหาร, 2540)

อย่างไรก็ตาม แม้พระสงฆ์มุ่งดำเนินการประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนได้รับทราบในทุกๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย (กรมการศาสนา, 2540) แต่ปัจจุบันเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นยุคแห่งเทคโนโลยีการสื่อสาร ไร้พรมแดนข่าวสารข้อมูลที่เข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตคนในสังคมมาก ความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้การติดต่อสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจ การเมือง การสื่อสารและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นในโลก สังคมรับรู้ร่วมกันหมด มีอิทธิพลครอบงำโลก ทำให้คนตกอยู่ในอำนาจของวัตถุ สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนสังคมเปลี่ยนไป ส่งผลต่อจิตใจให้โน้มเอียงไปในทางที่ต้องการความสะดวกสบายมากขึ้นให้ความสำคัญเรื่องวัตถุมากกว่าจิตใจ แสวงหาวัตถุเพื่อความความสะดวกสบายมากกว่าที่จะแสวงหาความจริงคือธรรมชาติ ขาดการขัดเกลาจิตใจ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2540)

ปัญหาต่างๆ ที่ถาโถม ทำให้เกิดการตั้งคำถามว่า ทำไมพระพุทธศาสนาและความคิดทางจิตวิญญาณของคนไทย จึงไม่สามารถป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตการณ์ทางศีลธรรมได้ และมีผลการวิจัยว่า พื้นที่อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ยังคงมีปัญหาในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในหลายด้าน ซึ่งเป็นปัญหาที่ซับซ้อน เช่น ประชาชนบางส่วนยังมองว่ามีพระภิกษุบางรูปมุ่งมั่งคั่งไม่ดงาม หรือพระภิกษุบางรูปกล่าวพาดพิงถึงความไม่ดีงามของศาสนาอื่น เป็นต้น (พระครูวิชัยพัฒนภรณ์ (วิชา วิชโย), 2554)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยเป็นสารสนเทศสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาขององค์กรคณะสงฆ์ และบุคคลทั่วไปที่มีความสนใจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่จะศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 706 รูป โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการใช้สูตรคำนวณของ Taro Yamane ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling)
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากการสุ่มแบบแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 รูป/คน โดยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี กลุ่มที่ 2 หัวหน้าหน่วยงานราชการในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี กลุ่มที่ 3 ผู้นำชุมชนในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และกลุ่มที่ 4 นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) มีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อกำหนดกรอบในการสร้างเครื่องมือการวิจัย 2) สร้างเครื่องมือ 3) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยผ่านการพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบ ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยมีผลการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.60-1.00 4) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) กับผู้ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย และนำมาหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) โดยได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.91 5) นำเครื่องมือไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ประกอบด้วยอายุ พรรษา วุฒิการศึกษา สามัญ และระยะเวลาที่สังกัดคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาการเผย

แผ่พระพุทธรูปของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จำนวน 3 ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธรูปของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรีซึ่งเป็นแบบคำถามปลายเปิด (Open-End Question)

3.2 แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่เน้นกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้เล่าเรื่องราวอย่างมีเป้าหมาย โดยที่ผู้สัมภาษณ์มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในลักษณะเป็นคู่สนทนา ภายใต้บรรยากาศที่ผ่อนคลาย เพื่อนำไปสู่การสนทนา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทกำหนดทิศทางการสนทนาร่วมกับผู้สัมภาษณ์เพื่อระบุเป้าหมายในการทำความเข้าใจประเด็นคำถามร่วมกัน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยข้อมูลจากแบบสอบถามเลือกตอบ (Check List) สถิติวิจัยที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และข้อมูลจากแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) สถิติวิจัยที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อสาร ความหมาย และลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับการเผยแผ่พระพุทธรูปของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษา ระดับการเผยแผ่พระพุทธรูปของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม ทั้ง 3 ด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการเผยแผ่พระพุทธรูปของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในภาพรวม

ที่	การเผยแผ่พระพุทธรูปของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม	ระดับปฏิบัติ		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านคุณสมบัตินักเผยแผ่พระพุทธรูป	4.60	0.30	มากที่สุด
2	ด้านนโยบายและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธรูป	4.59	0.36	มากที่สุด
3	ด้านเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธรูป	4.66	0.37	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.62	0.28	มากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุด ได้แก่ ด้านเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธรูป รองลงมา คือ ด้านคุณสมบัตินักเผยแผ่พระพุทธรูปและด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด ได้แก่ ด้านนโยบายและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธรูป โดยมีรายละเอียดของแต่ละด้านดังนี้ 1) ด้านเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธรูป เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุด คือ พระสงฆ์สอนมีเหตุผล ผู้ฟังตรงเห็นจริงตามได้ อยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด คือ พระสงฆ์มี

วิธีการสอนด้วยอุปกรณ์เสริม ยกเรื่องที่มา แสดงให้ดู เพื่อผู้ฟังเห็นด้วยตา ด้วยหู 2) ด้านคุณสมบัตินักเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุด คือ พระสงฆ์ส่งเสริมอบรมให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ แยกงานในอรรถะ เข้าใจในธรรมมีทักษะในการเผยแผ่ อยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด คือ พระสงฆ์มุ่งหมั่นเป็นปริณทน 3) ด้านนโยบายและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสูงสุด คือ พระสงฆ์ให้ความสำคัญกับหลักการพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์มากกว่ามองในแง่ความแตกต่างในด้านทางร่างกาย อยู่ในระดับมากที่สุด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยอันดับต่ำสุด คือ พระสงฆ์เผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยไม่กระทบหรือทำลายวัฒนธรรมของศาสนาอื่น

2. ผลการเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานการวิจัย พบว่า

สมมติฐานที่ 1 พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 4 พระสงฆ์ที่มีระยะเวลาที่สังกัดคณะสงฆ์อำเภอโพธารามต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

3.1 ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ทั้ง 3 ด้านมีดังนี้

1. ด้านคุณสมบัตินักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ขาดพระภิกษุผู้มีความรู้ในหลักธรรมที่จะนำมาแสดงอย่างแตกฉาน 2) พระสงฆ์ขาดความรู้ความเข้าใจในการเผยแผ่สมัยใหม่ การนำเทคโนโลยีมาประกอบกับการแสดงภาพและเสียงให้น่าสนใจมากยิ่งขึ้น 3) พระภิกษุสงฆ์ยังขาดความเยือกเย็นในการสอนและการตอบคำถามจากผู้เห็นต่าง

2. ด้านนโยบายและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ขาดแผนงานจากเถรสมาคมและการสนับสนุนจากภาครัฐ 2) พระสงฆ์ขาดการเผยแผ่ที่ดีเพราะมีการกระทบบุคคลหรือศาสนาอื่น 3) พระสงฆ์ไม่ได้มีแนวทางหรือแบบแผนที่ชัดเจน ทำให้เผยแผ่ไม่มีกรอบหรือข้อปฏิบัติที่ตามยุคตามสมัยที่ชัดเจน

3. ด้านเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ขาดการใช้สื่อออนไลน์และเครื่องมือที่ทันสมัย 2) พระสงฆ์ไม่มีการเผยแผ่ที่เหมาะสมด้วยเวลาสถานที่ 3) พระสงฆ์ขาดการสอนให้เชื่อโดยมีเหตุและผลตามหลักการในพระพุทธศาสนา

3.2 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ทั้ง 3 ด้านมีดังนี้

1. ด้านคุณสมบัตินักเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) ควรคัดเลือกพระสงฆ์ที่มีความเสียสละมีความรู้ความสามารถ มีจิตเมตตาไม่เห็นแก่ลาภยศและมีอาภักภิกขุอันเลื่อมใส 2) ควรพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีคุณสมบัติเรียบร้อยเหมาะสมและการพูดจาให้น่าเลื่อมใส 3) ควรพัฒนาพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ให้เข้าใจหลักธรรมและศาสนพิธีให้เกิดความลึกซึ้ง 4) ควรพัฒนาพระสงฆ์ให้เผยแผ่ธรรมด้วยการสื่อสารที่เข้าใจง่ายและทันเหตุการณ์ 5) ควรพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความสามารถในการเผยแผ่ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่และใช้ได้อย่างเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัย 6) ควรพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความสามารถในการเผยแผ่มีไหวพริบจิตวิทยาในการสื่อสารและทักษะการสื่อสาร

2. ด้านนโยบายและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) ควรมีหน่วยงานรับผิดชอบหรือคัดกรองสื่อจากพระภิกษุสงฆ์และมีการปรับโทษตามกฎหมาย เกณฑ์ ระเบียบ และธรรมวินัยของสงฆ์ 2) ควรมีการจัดทำต้นแบบของพระเผยแผ่ที่เหมาะสมเป็นแบบอย่างและพื้นฐานในการสื่อสาร 3) ควรจัดหน่วยงานที่สนับสนุนดูแลและจัดทำนโยบายเพื่อกำหนดทิศทางของงานการเผยแผ่เพื่อการปรับตัวกับสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว 4) ควรกำหนดทิศทางการเผยแผ่ตามนโยบายปฏิรูปศาสนาของมหาเถรสมาคมให้มีทิศทางและเป้าหมายอันเดียวกัน 5) ควรมีการจัดประชุมร่วมมือกันทำยุทธศาสตร์การเผยแผ่เพื่อสรุปและจัดทำข้อปฏิบัติในการเผยแผ่ที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบัน

3. ด้านเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) ควรพัฒนาพระสงฆ์ให้มีศักยภาพและความรู้ความสามารถในการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสม 2) ควรพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้วิธีการเผยแผ่แก่กลุ่มคนในทุกเพศทุกวัย 3) ควรพัฒนาพระสงฆ์ให้ใช้เทคนิคและสื่อสมัยใหม่ในการเผยแผ่ให้ทันสมัยเพื่อดึงดูดคนรุ่นใหม่ให้สนใจ 4) ควรแนะนำให้รักษาการแสดงธรรมแบบเดิมแต่ให้ประยุกต์ใช้สื่อสมัยใหม่เข้าผสมเพื่อให้เกิดมิติในการรับรู้และทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย 5) ควรพัฒนาพระสงฆ์ให้สอนหลักธรรมที่ถูกต้องตามหลักและไม่ปิดป้องคำสอนพระพุทธเจ้า

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลดังนี้

1. ระดับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ในภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญต่อศาสนทายาท คือ พระภิกษุสงฆ์ผู้เผยแผ่ธรรมเป็นอย่างดีและต้องพึงพาอาศัยบุคคลภายนอกที่เป็นคฤหัสถ์เข้ามาช่วยบิณฑบาตในการสนับสนุน หรือที่เรียกว่า อุบาสก อุบาสิกา คือ ผู้ถึงพระรัตนตรัย เป็นกลุ่มคนที่สำคัญต่อพระพุทธศาสนาสืบเรื่อยมา (ธีรวิศ บำเพ็ญบุญบารมี, 2550) โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การทำให้มีผู้เคารพเลื่อมใสศรัทธาในพระรัตนตรัยน้อมเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติเหล่านั้น เพราะพระพุทธศาสนาบังเกิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์สุขแก่ชาวโลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับที่ พระครูปลัดสุวัฒนวิริคุณ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย” จากผลการวิจัยพบว่า ควรสร้างสำนักงานพระธรรมทูตให้ชัดเจน เพื่อสร้างเครือข่ายในระดับองค์กรได้ ทั้งนี้ จากการปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูต ได้มองเห็นประโยชน์ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา มีความมั่นใจในคุณค่า ความดีงามและมุ่งมั่นแน่ว

แนต่ออุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ทำให้เห็นประโยชน์ที่เป็นคุณสมบัติของพระธรรมทูต และควรสร้างกำลังใจและพึงพอใจในการทำงานให้มากขึ้นเพื่อให้พระธรรมทูตได้เกิดรู้สึกมีความเสียสละ มีความรับผิดชอบด้านการเผยแผ่และได้ทุ่มเทกำลังกายและใจให้กับภารกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (พระครูปลัดสุวัฒนวิริคุณ และคณะ, 2555) และเมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน พบว่า ด้านคุณสมบัตินักเผยแผ่พระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า รูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงได้บูรณาการให้เหมาะสมกับยุคสมัย โดยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันที่พระสงฆ์ทำกันอยู่ทั่วไปมีหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ งานพระธรรมทูต หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) งานอบรมจริยธรรมนักเรียน ข้าราชการ และประชาชน งานบรรพชาสามเณรอุดรธรรมา การส่งเสริมหน่วยสงเคราะห์พุทธมามกะผู้เยาว์ การเผยแผ่ทางสื่อมวลชน และการเผยแผ่ตามศักยภาพของวัดโดยเป็นโครงการต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชุมชนตามศักยภาพของวัด อนึ่ง รูปแบบของกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณี และปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นั่นเอง ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับที่ พระสมุห์สมหวัง ยุติโก ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมืองจังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ควรจัดให้มีการอบรมการเทศนา เผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับเพศและวัย เข้าถึงกลุ่มผู้ฟัง โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย จัดให้มีหลักสูตรและมีการพัฒนารูปแบบและวิธีการในการเผยแผ่ให้เป็นเชิงรุกให้มากยิ่งขึ้น(พระสมุห์สมหวัง ยุติโก, 2555)

2. ผลการเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ตามสมมติฐานการวิจัย 4 ข้อ มีผลการอภิปรายดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากโดยปกติ จำนวนอายุบ่งบอกประสบการณ์ บ่งบอกถึงสิ่งต่าง ๆ ที่บุคคล ๆ นั้นประสบพบเจอมาจากการทำงาน หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน และบ่งบอกถึงความเป็นมืออาชีพและศักยภาพในการทำงาน การตัดสินใจ ตลอดจนทัศนคติที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในมุมมองที่กว้างไกล ดังนั้น อายุที่แตกต่างกันของของบุคคล จึงทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันได้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องผลการวิจัยของ พระปลัดสนชัย ภูมิปาโล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ศึกษาในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า อายุของผู้ตอบแบบสอบถามที่แตกต่างกัน มีผลทำให้ความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรมศึกษาในอำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน (พระปลัดมนต์ดก สุวโจ, 2554)และผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องผลการวิจัยของพระวุฒิกัทร อาทโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมนั้น พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยทุกข้อที่ตั้งไว้ (พระวุฒิกัทร อาทโร, 2555)

2.2 ผลการเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านพรรษา พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นั้น หากพระสงฆ์ที่มี

พรรษามากก็ทำให้มีความรู้และประสบการณ์เผยแผ่มากยิ่งขึ้น และเป็นข้อได้เปรียบของพระสงฆ์ที่มีพรรษากาลมากทำให้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาเป็นเวลานาน ดังนั้น พรรษาที่แตกต่างกันของพระสงฆ์จึงทำให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันได้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องผลการวิจัยของพระวุฒิกัทร อาทโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับบทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธ ศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐมนั้น พบว่า พรรษา มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยทุกข้อที่ตั้งไว้ (พระวุฒิกัทร อาทโร, 2555)

2.3 ผลการเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธข้อสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นั้นจะใช้วุฒิความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรเฉพาะที่มีบริบทแตกต่างจากหลักสูตรอื่นในสถานศึกษาทั่วไป โดยหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมสำหรับพระภิกษุสามเณรมี 3 ระดับ ได้แก่ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก โดย ก.พ. เทียบวิทยฐานะนักธรรมชั้นตรีให้เท่ากับประโยคประถมศึกษาตอนต้น (ป.4) นักธรรมชั้นโท เท่ากับประโยคประถมศึกษาตอนปลาย (ป.5) และนักธรรมชั้นเอก เท่ากับประโยคประถมศึกษาตอนปลาย (ป.6) ดังนั้น วุฒิการศึกษาสามัญที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องผลการวิจัยของ พระมหาวิจัก กิตติวณโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของเจ้าอาวาสในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของเจ้าอาวาสในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ตามความคิดเห็นของพระสงฆ์ พบว่า วุฒิการศึกษาสามัญ ไม่มีผลทำให้ความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของเจ้าอาวาสในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เกิดความแตกต่างกันได้ (พระมหาวิจัก กิตติวณโณ, 2554)และผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องผลการวิจัยของพระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบทัศนะของพระภิกษุและสามเณรต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า พระภิกษุและสามเณร มีทัศนะต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาส ไม่แตกต่างกันตามวุฒิการศึกษาสามัญ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ (พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธรรมสุโท, 2553)

2.4 ผลการเปรียบเทียบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านระยะเวลาที่สังกัดคณะสงฆ์อำเภอโพธาราม พบว่า พระสงฆ์ที่มีระยะเวลาที่สังกัดคณะสงฆ์อำเภอโพธารามต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นั้นมีปัจจัยที่ทำให้การเผยแผ่ประสบผลสำเร็จหลายประการ เช่น การคัดเลือกพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ความรู้ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางธรรม เป็นต้น แต่การที่พระสงฆ์มีระยะเวลาที่สังกัดคณะสงฆ์อำเภอโพธารามนั้นจึงทำให้เกิดความแตกต่างกันได้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวนี้ สอดคล้องผลการวิจัยของพระครูปลัดสุวัฒนวิฑูร และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์

ยุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย” จากผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติศาสนกิจของพระธรรมทูต ได้มองเห็นประโยชน์ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางศาสนา มีความมั่นใจในคุณค่า ความดีงามและมุ่งมั่นแน่วแน่ต่ออุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ทำให้เห็นประโยชน์ที่เป็นคุณสมบัติของพระธรรมทูต และควรส่งเสริมพระธรรมทูตสร้างกำลังใจและพึงพอใจในการทำงานให้มากขึ้นเพื่อให้พระธรรมทูตได้เกิดรู้สึกมีความเสียสละ มีความรับผิดชอบด้านการเผยแผ่และได้ทุ่มเทกำลังกายและใจให้กับภารกิจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (พระครูปลัดสุวัฒนวิริคุณ และคณะ, 2555)

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย คือ การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ดังนี้

การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาการดำเนินการให้หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแพร่หลาย แพร่ออกไป กว้างออกไป ให้สาธารณชนได้รับรู้ 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. คุณสมบัตินักเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นคุณวุฒิและคุณลักษณะของพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่โดยตรงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การมีความรู้ ความสามารถ แตกฉานในอรรถะ เข้าใจในธรรม การนุ่งห่มเป็นปริมณฑล การประพฤติตนเรียบร้อย ดีงามตามหลักพระธรรมวินัย การเคลื่อนไหวด้วยท่วงท่าที่งดงาม งามอาจ สำรวมอินทรีย์ การสนทนาปราศรัยด้วยน้ำเสียงที่ชวนฟัง การแสดงออกปฏิกิริยาเป็นมิตรต่อผู้ฟัง การแสดงออกให้เห็นภาวะจิตที่ประกอบด้วยเมตตาธรรม การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นด้วยอาการสงบ

สุขุม เยือกเย็น การไม่แสดงธรรมกระทบใครให้เสียหาย และการตั้งตนบนฐานเมตตาจิตหวังอนุเคราะห์ ไม่ใช่เพื่อหวังลาภสักการะ

2. นโยบายและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นนโยบายและหลักการสำคัญที่ถือเป็นวัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การมุ่งเผยแผ่สืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป การดำเนินงานเผยแผ่หลักธรรมคำสอนเพื่อให้แพร่หลายออกไปในทุกสารทิศ แก่บุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทุกชนชั้นวรรณะ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยชอบ ไม่ขัดแย้งกับข้อบัญญัติทางวินัยสงฆ์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยอนุโลมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามนโยบายการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของมหาเถรสมาคม การยึดหลักประโยชน์และความสุขของมหาชนเป็นที่ตั้ง การมุ่งหมายความพ้นทุกข์เป็นคุณูปการสูงสุดแก่เวไนยสัตว์ การตระหนักในหลักการของการพัฒนามนุษย์ที่เชื่อมั่นว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง การให้ความสำคัญกับหลักการพัฒนาศักยภาพทางปัญญาของมนุษย์มากกว่ามองในแง่ความแตกต่างในด้านทางร่างกาย และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยไม่กระทบหรือทำลายวัฒนธรรมของศาสนาอื่น

3. เทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นเทคนิคในการดำเนินงาน วิธีการ หรือรูปแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับทุกกลุ่มคน ทุกเพศ ทุกวัย ประกอบด้วย การสอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม หรือสอนจากสิ่งที่รู้เห็นได้ง่าย เข้าใจกันอยู่แล้ว ไปยังสิ่งที่รู้ เห็นได้ยากหรือยังไม่เข้าใจ การลุ่มลึกลงตามลำดับ โดยสอนเรื่องจริงที่ผู้ฟังเคยรู้ ไปสู่เรื่องจริงที่ผู้ฟังไม่เคยรู้มาก่อน การมีวิธีการสอนด้วยอุปกรณ์เสริม ยกเรื่องที่มา แสดงให้เห็น เพื่อผู้ฟังเห็นด้วยตา ด้วยหู การสอนที่ตรงจุด ตรงประเด็น ไม่วกไปวนมาหรือสอนออกนอกเรื่อง การสอนแต่พอดีเท่าที่จำเป็น สมตามเหตุที่ผู้ฟังอยากรู้ มิได้สอนเรื่องที่ไม่จำเป็นทุก ๆ เรื่อง หรือสอนเฉพาะสิ่งที่เป็นประโยชน์ การสอนมีเหตุมีผล ผู้ฟังตรองเห็นจริงตามได้ การไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิม แต่ประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การใช้สื่อสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการสอนธรรมะ เช่น สอนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การรักษารูปแบบการเผยแผ่ตามวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การแสดงธรรมในงานประเพณี ประจำถิ่น และการเพิ่มเติมการเผยแผ่ในเชิงรุก โดยไม่เพียงแค่ออให้มวลชนเดินเข้าหาธรรม แต่เดินหน้านำธรรมไปสู่มหาชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ระดับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านคุณสมบัตินักเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า อันดับสุดท้าย คือ พระสงฆ์หนุ่มเป็นปริณทล เหตุนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการอบรมให้พระสงฆ์มีความรู้เกี่ยวกับพระธรรมวินัยและตระหนักถึงความเป็นสมณเพศเพราะเป็นคุณสมบัตินักเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญมาก

1.2 ระดับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านนโยบายและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า อันดับสุดท้าย คือ พระสงฆ์เผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยไม่กระทบหรือทำลายวัฒนธรรมของศาสนาอื่น เหตุนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการอบรมถวายความรู้พระสงฆ์เกี่ยวกับหลักศาสนิกสัมพันธ์และจัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างศาสนาให้มากขึ้น

1.3 ระดับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ด้านเทคนิคและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า อันดับสุดท้าย คือ พระสงฆ์มีวิธีการสอนด้วยอุปกรณ์เสริม ยกเรื่องที่มา แสดงให้เห็น เพื่อผู้ฟังเห็นด้วยตา ด้วยหู เหตุนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการอบรมพัฒนาพระสงฆ์

นักเผยแผ่ให้มีความรู้ที่ไม่ผิดจากหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทและเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เข้ากับสังคมปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มเทคนิควิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และที่อื่นๆ

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

2.3 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มคุณสมบัติด้านผลิตสื่อการเผยแผ่ออนไลน์ของพระสงฆ์ในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และที่อื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2440). **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมการศาสนา. (2540). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ธีรวิศ บำเพ็ญบุญบารมี. (2550). **การเผยแผ่พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเบญจกัญญา.
- พระครูใบฎีกาอภิชาติ ธมฺมสุโข. (2553). **ประสิทธิภาพการบริหารงานของเจ้าอาวาสในจังหวัดนนทบุรี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดสุวัฒนวิจิตรคุณ และคณะ. (2555). **ศึกษาวิเคราะห์พุทธศาสตร์หลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในอินเดีย**. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิชัยพัฒนภรณ์ (วิชา วิชโย). (2554). **บทบาทพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2542). **มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2540). **คนไทยกับเทคโนโลยี**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระปลัดมนต์ดก สุวโจ. (2554). **การบริหารจัดการวัดของพระสงฆ์ในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิจัก กิตติคุณ. (2554). **ประสิทธิภาพการบริการจัดการการเรียนการสอนตามหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของเจ้าอาวาสในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวุฒิกัทร อาทโร. (2555). **บทบาทของพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์สมหวัง ยุติโก. (2555). **การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539) **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). **การกลับมาของพระพุทธศาสนา “พระเอก” ของการ
ศึกษาใหม่**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ลายสือ.